

Terugblik - Marianne de Beer & Jorn Koelemajj

AGORA 2014-2019: IN LIJN MET DE TIJDSGEEST

Het lijkt inmiddels traditie te worden; bij een lustrum van AGORA Magazine neemt de (hoofd) redactie zichzelf eens kritisch onder de loep. Bij dit zevende lustrum is het de beurt aan afzwaaiend hoofdredactioneel duo Marianne de Beer en Jorn Koelemajj om terug te blikken, maar ook vooruit te kijken.

Wat is het bestaansrecht van een populair-wetenschappelijk tijdschrift, ook nog eens uitgegeven op papier, in de huidige tijd van snel (en soms *fake*) nieuws, van blogs en vlogs en van nieuwsartikelen *on demand*? Elk AGORA-jubileum lijkt dit soort vragen weer op te roepen, ook al kent elk tijdvak natuurlijk haar eigen bedreigingen en kansen. Jeroen Verwaaijen, hoofdredacteur tussen 1988-1993, schrijft voor het 25-jarig bestaan van AGORA een terugblikartikel over de ontstaansgeschiedenis van het blad. Verwaaijen beschrijft niet alleen de inhoud van het allereerste nummer, maar gaat ook in op hoe het tijdschrift ontstaat en vervolgens van de grond gekomen is. In 1984 begint AGORA als een onderdeel van stichting Strabo, een marktonderzoeksbureau opgericht door geografen en planologen afkomstig van de Vrije Universiteit Amsterdam. Het idee voor een tijdschrift ontstond in een periode dat er weinig werk was en net-afgestudeerden naar nieuwe middelen zochten om zichzelf te profileren op de arbeidsmarkt, bijvoorbeeld door het schrijven van vakgerelateerde artikelen. Op den duur gingen stichting Strabo en het tijdschrift AGORA los van elkaar verder. Zodoende komt AGORA op eigen benen te staan.

Ondanks sommige roerige tijden in het verleden, waarin vaak de discussie over de toekomst centraal stond, bestaat het tijdschrift dus nog steeds. Zo blikken Pelzer, Van Meeteren en Van Loon (AGORA 2014-1) terug op de periode 2009-2013. In die periode

veranderde de positie van het blad en werd de spagaat tussen wetenschappelijke erkenning enerzijds en het bijdragen aan het maatschappelijke debat anderzijds steeds lastiger. Het vinden van auteurs was lastig, omdat AGORA als Nederlandstalig platform aan interesse inboette in een academische wereld die steeds internationaler werd en steeds meer draaide om Engelstalige publicaties en internationale vraagstukken. Met het gevolg dat lokale vraagstukken minder in trek leken. Dit was ook te zien in een inkrimpende redactie. Het tijdschrift moest zich dan ook opnieuw uitvinden in die periode, en voerde zodoende een aantal grotere en kleinere veranderingen door. Door voortaan als een magazine door het leven te gaan, met nieuwe rubrieken die een breed lezerspubliek aanspreken, wist het blad deze periode van crisis door te komen.

Mede door deze positieve veranderingen, troffen wij bij ons aantreden als hoofdredactie in 2015 een tijdschrift aan met hernieuwd elan en zelfvertrouwen. Met als kloppend hart een redactie van studenten, promovendi en pas afgestudeerden, actief in het brede werkveld van sociaal-ruimtelijke vraagstukken. Naast een actieve Nederlandse redactie, is in de afgelopen vijf jaar de Vlaamse redactie sterk gegroeid, waardoor meerdere vakgroepen van diverse universiteiten in Vlaanderen inmiddels vertegenwoordigd zijn in de redactie. En dat is terug te zien in de verschillende thema's die in de afgelopen jaren de revue zijn gepasseerd.

Het blad in thema's

Zoals vanaf de beginjaren van AGORA het geval is geweest, probeert het blad nog altijd beleidsrelevant te zijn. Dit is terug te zien aan diverse themanummers zoals 'Gezonde Stad' (2016-3), 'Slimme Steden' (2017-1), 'Stedelijke Diversiteit' (2017-4), 'Hoogbouw' (2018-3) en 'Omgevingsdenken' (2019-2). Naast beleidsrelevantie kenmerkt de afgelopen periode zich opnieuw ook door de aandacht die gegeven is aan meer onderbelichte thema's. Voorbeelden hiervan zijn 'Muziek' (2019-1), 'Stedelijk Metabolisme' (2018-4), 'Stedelijk Verzet' (2017-2), 'On/Welkom' (2016-1) en 'Ruimte en Geschiedenis' (2015-2). Stuk voor stuk thema's die normaliter geen centrale plaats innemen in de *mental maps* van de gemiddelde sociaal-ruimtelijke expert, maar die zich uitstekend blijken te lenen voor een kritische sociaal-ruimtelijke blik.

Bij het op een rijtje zetten van de verschillende themanummers uit de afgelopen vijf jaar konden we een tweetal overkoepelende thema's ontdekken die als een rode draad door de afgelopen periode gelopen zijn. Deze steeds terugkerende onderwerpen zijn respectievelijk 'de stad', en dan meer specifiek het stedelijk leven, en 'het milieu', met in het verlengde daarvan ecologische duurzaamheid en klimaatverandering. Deze onderwerpen weerspiegelen uiteraard de meest populaire onderzoeksthema's van de diverse onderzoeksgroepen aan Nederlandse en Vlaamse universiteiten binnen dit vakgebied. Daarnaast zijn het (vanzelfsprekend) actuele maatschappelijke thema's. De manier waarop leven in de stad invloed heeft op de mens en vice versa, is een van de meest besproken onderwerpen in AGORA in de laatste vijf jaar. Terwijl een nummer als 'Overall Stad' (2016-4) ingaat op conceptuele vraagstukken over in hoeverre steden vandaag de dag nog ruimtelijk af te bakenen zijn, richten 'Gezonde Stad' en 'Slimme Steden' zich vooral op de potentie van slimme technologieën voor het creëren en stimuleren van meer welzijn onder stadsbewoners. Het themanummer 'Eetculturen' (2018-2) geeft een mooi inkijkje hoe de mens haar stedelijke omgeving gebruikt en inkleurt aan de hand van verschillen in eetgedrag, -voorkeuren en -locaties. In 'Stedelijk Verzet' (2017-2) is aandacht voor de manier waarop gemarginaliseerde groepen het stedelijk domein gebruiken om hun stem te laten horen en hun verzetsactiviteiten vorm te geven.

De invloed van de mens op haar omgeving is ook duidelijk terug te zien in het tweede overkoepelende thema van de afgelopen vijf jaar: het milieu. Het themanummer 'Antropoceen' (2018-1) gaat na in welke mate er in verschillende wetenschappelijke disciplines reeds aandacht wordt besteed aan het 'nieuwe geologische tijdperk' waarin wij ons momenteel bevinden, en welke impact dit heeft voor menselijke samenlevingen op verschillende schaalniveaus. Het vorig jaar verschenen 'Stedelijk Metabolisme' (2018-4) staat uitgebreid stil bij de vraag hoe de energievoorziening van onze steden en regio's is georganiseerd, en hoe dit in het licht van een toekomstige circulaire energietransitie kan worden verbeterd. En ook in het themanummer over 'China' (2017-3) wordt er veelvuldig gerefereerd aan de uitdagingen waar China voor staat op het gebied van stedelijke luchtkwaliteit, duurzaam transport en het behalen van haar klimaatdoelstellingen.

Hoewel we op alle themanummers even trots zijn, zijn er voor ons als hoofdredacteurs een aantal thema's uit de afgelopen jaren die een speciaal plekje in ons hart hebben veroverd. Een daarvan is het nummer 'On/Welkom' (2016-1) over ongedocumenteerde migranten in Europa en de gevoelens van (on)gastvrijheid die zij ervaren in hun veelal complexe en lange reizen om hier naartoe te komen en hun bestaansopbouw. Een nummer dat tot op de dag van vandaag actueel en relevant is. Uniek in dit themanummer is een gedicht van een vluchteling, waarmee een vrouwelijke vluchteling in haar eigen woorden niet alleen haar gevoelens maar ook die van zoveel anderen tastbaar maakt. Een tweede in onze persoonlijke lijst van favorieten is het themanummer over 'de post-socialistische stad' (2015-3). Aan de hand van een doldwaze reis

langs onder meer Belgrado, Boekarest, Minsk en Tallinn, wordt kritisch gereflecteerd op de vraag of er dertig jaar na de val van de communistische regimes in Oost-Europa nog altijd gesproken kan worden van een postsocialistische stad. Naast een focus op de sociaal-ruimtelijke transitie die deze steden sindsdien zijn ondergaan, vragen enkele auteurs in het nummer zich ook hardop af of bepaalde elementen van de geplande socialistische modelsteden inspiratie kunnen bieden voor hedendaagse architecten en beleidsmakers.

Tot slot een bijzondere vermelding voor het nummer over Geo-onderwijs (2016-2), waarin het bestaansrecht van het schoolvak Aardrijkskunde in zowel Nederland als Vlaanderen onder de loep genomen wordt. Dat dit onderwerp leeft onder de vakgemeenschap wordt wel duidelijk door de grote hoeveelheden losse nummers die hiervan besteld zijn. Want met veranderende curricula en een toenemende focus op de exacte vakken, moet ook de aardrijkskunde zichzelf opnieuw uitvinden om haar positie binnen het (middelbaar) onderwijs niet te verliezen. Dat aardrijkskunde juist in tijden van steeds verder toenemende mondialisering een maatschappelijk relevant en actueel vakgebied is, staat echter als een paal boven water, zoals ook in dit themanummer duidelijk naar voren is gekomen.

De steeds terugkerende onderwerpen zijn respectievelijk 'de stad' en 'het milieu'

Tijdsgeest

Maar AGORA Magazine is natuurlijk meer dan alleen een reeks aan thema-artikelen. Een van de krachten van ons blad is dat er, naast een nadrukkelijk themagedeelte, in elk nummer ook een aantal varia-artikelen te vinden is. Deze varia-artikelen bieden de lezer precies wat hun naam doet vermoeden: een breed scala aan onderwerpen, type artikelen en auteurs. Een vaste rubriek waar wij al jaren zeer tevreden mee zijn is de 'Vrije Ruimte'. Nagenoeg elk AGORA-nummer wordt afgesloten met een kort artikel van een prominent figuur uit de sociaal-ruimtelijke sector die zonder restricties zijn of haar visie, mening, onvrede of verbazing deelt. De thema's die in deze rubriek voorbijkomen zijn even uiteenlopend als de auteurs die we hiervoor iedere keer weten te strikken. Elk artikel geeft stof tot nadenken en leidt in sommige gevallen ook tot discussie. Precies wat AGORA als platform hoopt te bereiken.

Andere rubrieken die blijvertjes gebleken zijn in de afgelopen periode zijn de 'Klassieker' en de 'boek- en scriptierecensies'. Toch zijn deze geen van allen onomstreden: binnen de redactie worden regelmatig diverse rubrieken tegen het licht gehouden, met de vraag of ze nog altijd aansprekend en relevant genoeg zijn. Ook daarbij is te merken dat een magazine moet meegaan met haar tijdsgeest. Zo begint bij de 'Klassieker' bijvoorbeeld de dominantie van mannelijke auteurs (zowel van de artikelen zelf als van de boeken die worden besproken) inmiddels wel wat op te vallen en verschillen de meningen nog wel eens over de definitie van een 'kritische' recensie of een 'prikkelende' afbeelding. Dergelijke ethische discussies binnen de redactie zijn belangrijk en waardevol, aangezien we met elkaar het blad hiermee scherp, divers en actueel houden.

AGORA Magazine had dan ook nooit haar 35-jarige bestaan kunnen vieren als het de aansluiting met actuele maatschappelijke vraagstukken was kwijtgeraakt. Dankzij de aldoor veranderende redactie en de instroom van redacteuren uit nieuwe vakgebieden blijft het blad zich bovendien op een verfrissende manier doorontwikkelen. De redactie was, is en blijft echt de ruggengraat van dit blad, en daarom is het zo jammer dat de werving van redacteuren in de afgelopen jaren soms een moeizame opgave is gebleken. Wij, als hoofdredactie, hebben ons natuurlijk meermalen de vraag gesteld waar dit aan zou kunnen liggen. Heeft dit misschien te maken met de afschaffing van de basisbeurs in Nederland, waardoor het presteren en snel afstuderen voor de huidige generatie studenten boven alles gaat en zij geen tijd meer kunnen en willen maken voor extra curriculaire activiteiten zoals het lidmaatschap van een redactie? Of kunnen studenten en jonge professionals tegenwoordig op zoveel verschillende (online) plekken hun verhaal en hun ei kwijt, dat ze AGORA niet altijd weten te vinden? Zijn wij slechts één van de vele media en weten we onvoldoende op te vallen tussen de blogs en vlogs van deze tijd?

Bij de 'Klassieker' begint de dominantie van mannelijke auteurs inmiddels wel wat op te vallen

Want dat we door sommigen misschien als *old school* medium worden gezien, daar kunnen we ons best iets bij voorstellen. Over de hele linie hebben tijdschriften het moeilijk en dat geldt niet alleen voor populair-wetenschappelijke tijdschriften als de onze. Desalniettemin moeten we in de vaart der volkeren mee. Daarom hebben we in de afgelopen jaren veel tijd en energie gestoken in digitalisering en de online zichtbaarheid van ons blad. Maar zoals vijf jaar geleden ook al werd gesteld door Pelzer, Van Meeteren en Van Loon, is dit niet altijd makkelijk te bewerkstelligen door een redactie van vrijwilligers met een beperkt budget en een relatief beperkte digitale geletterdheid. Nochtans hebben we zeker stappen hierin gezet. Als belangrijkste willen we op deze plek de digitalisering van ons rijke archief noemen. Dit lange en tijdrovende traject is inmiddels nagenoeg afgerond, waardoor alle AGORA's, met uitzondering van de twee meest recente, nu digitaal

beschikbaar zijn en gemakkelijk per los artikel geraadpleegd kunnen worden. Daarnaast werken we in toenemende mate samen met de studenten van de opleiding Geo-Media & Design aan de Aeres Hogeschool, om de infographics op de achterkant nog beter te maken. In de toekomst hopen we onze website nog beter en intensiever te benutten, om zo ook online ons geluid nog nadrukkelijker te kunnen laten horen.

Op naar de 40

AGORA Magazine is anno 2019 nog steeds 'een ontmoetingsplatform voor wetenschap en samenleving op het gebied van de ruimtelijke ordening', zoals in het allereerste AGORA-nummer uit 1984 te lezen viel. En daar zijn wij als afzwaaiende hoofdredacteuren ontzettend trots op. De afgelopen jaren hebben we met veel plezier aan het roer mogen staan van dit tijdschrift. Wij hebben enorm genoten van de creatieve ideeën van redacteuren, hun immer kritische blikken, de gezellige redactievergaderingen, en de Nederlands-Vlaamse samenwerking, die in de afgelopen jaren alleen maar sterker geworden is. AGORA moet eigenlijk gezien worden als een voornamelijk autonoom rijdend voertuig, dat van tijd tot tijd wat bijsturing nodig heeft. Niet alleen past het daarmee perfect in het huidige tijdsgewricht, ook maakt dit het blad klaar voor de toekomst. En wij zien die toekomst dan ook met alle vertrouwen tegemoet. Daarbij kunnen we echter niet zonder de loyale steun van onze trouwe partners, waaronder het KNAG, de Universiteit Utrecht en de KU Leuven. Dankzij hen kunnen wij nu vooruit gaan kijken, richting ons veertigjarig bestaan. We zijn benieuwd wat de komende jaren voor dit blad in petto hebben. Daarbij wensen wij onze opvolgers veel succes en vooral veel plezier toe.

Digitaal archief

De afgelopen jaren heeft AGORA gewerkt aan de digitalisering van haar archief. De themanummers waar naar verwezen wordt in dit jubileumnummer zijn terug te vinden via <https://ojs.ugent.be/agora>. Volledige edities zijn te downloaden via onze eigen website: <http://www.agora-magazine.nl/archief/2008-nu/>.

Marianne de Beer (m.debeer21@gmail.com) en **Jorn Koelemaj** (Jorn.Koelemaj@UGent.be) vormden van 2015-2019 het hoofdredactionele duo van AGORA Magazine.

Naam: Marco Bontje

Huidige functie: Assistant Professor Stadsgeografie, Universiteit van Amsterdam

Actief bij AGORA: 1996 - 2001

Flashback naar 1996: net afgestudeerd als stadsgeograaf, niet meteen een 'geografische' baan, dus op zoek naar een goede manier om bij te dragen aan het vakgebied en relevante werkervaring op te doen. Dat ik een jaar later aan een proefschrift zou beginnen en wetenschappelijk stadsgeograaf zou worden wist ik toen nog niet. Ik was welkom bij AGORA, toen nog ondergebracht bij SISWO, een ietwat verstoofd onderzoeksinstituut waar op alles bezuinigd moest worden. Elk jaar was het maar weer de vraag of we nog een jaar door mochten. Een andere uitdaging was elk nummer goed gevuld te krijgen. Ik droeg mijn steentje bij als schrijver en themaredactielid over van alles en nog wat: Berlijn, Lelystad, Deltametropool, Vijfde Nota, eilandwijken, grenzen etc. Meestal over iets waar ik verstand van had, soms ook even iets heel anders; met als meest exotische uitstapje: 'Met Maria naar de RAI', over bedevaarten in Nederland. Ons grootste succesnummer was het 'Buren en Buurten' congres en themanummer in 2000. Na vijf jaar stopte ik als redacteur in 2001, maar bleef wel betrokken: er zouden nog de nodige artikelen en gastredacties volgen. AGORA ging een nieuwe toekomst tegemoet, verzelfstandigd als stichting en met een enthousiaste nieuwe generatie redacteuren.

Flash forward naar 2019: AGORA is al 35 en een begrip onder jonge Nederlandse en Vlaamse geografen, planologen en stadsgeografen. Nog steeds een belangrijke kweekvijver voor sociaalruimtelijk schrijf- en redactietalent, die meer ondersteuning uit het vakgebied (universiteiten, onderzoeksbureaus etc.) verdient. Gefeliciteerd en op naar de volgende (minimaal) 35 jaar!

HERINNERING VAN